

Skapa ett ekumeniskt medicinskt etiskt råd

Behovet är stort. Även om det finns ett *Statens medicinskt etiska råd* (SMER) behövs också ett *Ekumeniskt medicinskt etiskt råd*. Svenska kyrkan såsom det största av kyrkosamfundet i Sverige bör ta initiativ till att ekumeniska samtal förs om vad och vem människan är, om det mänskliga livet, dess värde och gränser.

Aldrig tidigare har människan utsatt sig själv för experiment som i dag. Inte ens i synen på vad människan är råder en rimlig konsensus. Nya vetenskapliga rön, ekonomiska intressen och ideologiska ställningstaganden har medfört en alltmer problematisk syn på människan i sig. Åtskilliga frågeställningar kräver uppmärksamhet, djupgående analys och etisk reflektion utifrån kristen tro.

Den första frågan som måste ställas gäller vad människan är i sig själv. Så vitt vi vet är människan den enda varelse som medvetet kan reflektera över sin existens och ifrågasätta den intill Descartes tveksamma svar: »Jag tänker, alltså är jag.» Dagens lösning av femton sekunders berömmelse i teve är än mindre hållbar.

Frågan om det mänskliga var en gång rimligt enkel att besvara, men svaret har under det senaste halva milleniet blivit allt mer komplext. Från att ha levt i en antropocentrisk värld med jorden som alltings navel kring vilken stjärnbilderna cirklade som i vördnad, har människans boplats liksom hon själv blivit degraderad, så att jorden bara är en planet bland miljarder och människan själv ett djur bland andra djur.

Följden har blivit inte bara definitionssvårigheter utan även ett ifrågasättande av människans gränser, värde och självförståelse. Frågan gäller inte bara när människan blev människa i det evolutionära förloppet, utan också när människan slutar att vara människa. När går hennes värde förlorat? När blir hennes liv så meningslöst eller så utan värdighet att hon inte längre bör leva? Kan den individ som en gång blev till i ett laddat konceptionsögonblick någonsin förlora sitt värde och sin värdighet?

Människovärdet undermineras inte sällan av en reduktionistisk syn, vars mest extrema variant torde vara att människan inte är något annat än en transportör av anaeroba bakterier, dvs. hon är ett värddjur för tarmbakterier. Knappast en munter människosyn. Den andra ytterligheten är att människan uppfattar sig som sin egen gud – ty hon vill inga andra gudar hava än sig själv. Väl installerad på skaparens tron tar hon sig rätten att behärska och utnyttja skapelsen i egoistiskt syfte.

Parallellt med detta frodas en alltmer dominerande uppfattning, att människan är ett djur bland andra djur. Visserligen en primat, ett alfadjur men ingenting därutöver. Att en sådan människosyn inte främst leder till djurens uppgradering utan människans devalvering är lätt att inse, vilket till följd har fått en ökande oklarhet om det mänskligas gränser. Att avliva sin ålderströtta labrador är barmhärtigt. Men är det också barmhärtigt att låta avliva en dement eller svårt cancersjuk moster? Att definiera skillnaden mellan passiv och aktiv dödshjälp är inte lätt. Inte heller är det i ett sekulärt samhälle enkelt att fastställa när ett fosters värde är sådant att det har mänskliga rättigheter. Det händer att ett foster kan räddas till livet så tidigt som i graviditetsvecka 22, vilket vid sena aborter blir till ett dilemma för sjukvårdspersonalen.

Andra exempel som aktualiserats gäller surrogatmödraskap. Eller hur ska man bedöma selektiva aborter, där foster med t.ex. Downs syndrom väljs bort? Hur påverkar detta vår syn på människan? På det svaga och sårbara? Trettioalets tankar om rashygien, vilket inte bara var ett tyskt utan ett dåtida ideologiskt fenomen, har iklätt sig nya kläder – en sorts människohygien som inte har med ras och hudfärg att göra utan med hur vi förhåller oss till svaghet, till lidande och sårbarhet, till det till synes otillräckliga.

Den tekniska utvecklingen gör att vi kan laborera med det mänskliga. Var går gränsen för tekniska implantat i människan eller vilka risker kan AI (artificiell intelligens) och robotoider medföra? Flera nydanande forskare och entreprenörer betraktar den utvecklingen som det största hotet mot människan.

Bara därför att någonting är möjligt är det inte självklart rätt. I de dystopiska romanerna *Never Let Me Go* av Kazuo Ishiguro och *Tjänarinnans berättelse* av Margaret Atwood dras några konsekvenser av vad som redan i dag är tekniskt möjligt. Ishiguro skildrar surrogatmänniskor, vars kroppar utgör reservdelslager för dem som betraktas som riktiga människor, medan Atwood beskriver hur högfertila kvinnor tvångsbefruktas i en värld av sjunkande födelsetal. Intuitivt anar vi att ingenting av detta är etiskt försvarbart i dag. Men i morgon?

Kyrkan har ett särskilt ansvar att formulera sig om människan, människovärdet och det mänskliga livet. När går den mänskliga värdigheten och identiteten förlorad? Vad ett värdigt liv är har aldrig definierats, trots att begreppet används i de mest skiftande sammanhang som i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna eller som målet för hälso- och sjukvård. Vars och ens rätt till ett värdigt liv ses som självklart, vad det nu är.

Men ur kristen synvinkel är frågan fel ställd. Djupast handlar det inte om vad ett människovärdigt liv är utan om att varje människa har ett heligt värde oavsett om hennes liv är värdigt eller ej. Redan Psaltaren konstaterade att »vad är då en människa att du tänker på henne, en dödlig att du tar dig an honom? Du gjorde honom nästan till en gud med ära och härlighet krönte du honom» (Psalt. 8:5–6), en central utgångspunkt för en kristen syn på människan. Hon skapades »nästan till en gud», dock inte till Gud utan bara nästgårds med Gud. Ytterligare en nyckel finns i Psaltaren 139:13ff., som skildrar hur Gud väver samman människan redan i hennes moders liv. Men inte heller detta är nog. Hennes värde grundas också i att hon är återlöst och försonad av Gud genom Jesus Kristus.

Den ökande osäkerheten om det mänskliga är en utmaning som kyrkan måste anta. I debatten hörs förvisso också kristna röster, inte minst från romersk-katolskt håll. Men det räcker inte. Därför behövs ett ekumeniskt medicinskt etiskt råd för att forma en gemensam kristen syn kring frågor som är ytterligt komplexa. I rådet måste finnas teologisk och etisk, medicinsk och teknisk, filosofisk och psykologisk kompetens liksom en tydlig förankring i den kristna tron. Ett sådant råd måste vara fritt från partipolitiskt inflytande men desto starkare förankrat i biblisk och kyrklig tradition och ha bred kännedom om de samtida utmaningarna.

Svenska kyrkans ledning bör ta initiativ till att ett sådant råd bildas.